



Τα Χαρτογραφικά Επόμενα της Ίδρυσης Η συγκρότηση της Υπηρεσίας και το έργο της 1^{ης} τριακονταετίας

Επικεφαλής της αυστριακής αποστολής τέθηκε ο Ανχης *Ερρίκος Χάρτλ*, ο οποίος έφτασε στην Ελλάδα στις 8 Αυγούστου του 1889, ενώ την επόμενη ημέρα αποσπάσθηκε σε αυτή ο Υπλγος (ΜΧ) *Μεσσαλάς Ευλάμπιος*. Στις 22 Αυγούστου 1889, ενσωματώθηκαν σε αυτή οι Ανθλγοι (ΜΧ) *Κωνσταντινόπουλος Κωνσταντίνος* και *Νίδερ Κωνσταντίνος*, ενώ την ομάδα της Αυστριακής αποστολής συμπλήρωσαν με την άφιξη τους στις 23 Αυγούστου του 1889, ο Λγος *Φραγκίσκος Λέρχλ* και ο Υπχος *Ιούλιος Λόρ*. Οι παραπάνω Αξιωματικοί αποτέλεσαν το πυρήνα της συγκρότησης της σημερινής ΓΥΣ, υπό το τίτλο «Γεωδαιτική αποστολή», η οποία το 1891 μετονομάστηκε σε «Γεωδαιτικό απόσπασμα» και το 1895 σε «Χαρτογραφική Υπηρεσία Στρατού - ΧΥΣ».

Ο βασικός πυρήνας της Υπηρεσίας διέθετε εξαιρετικά στελέχη. Ένας εκρηκτικός συνδυασμός πείρας, ενθουσιασμού και γνώσης. Ο Ερρίκος Χάρτλ διευθυντής του γεωδαιτικού τμήματος του Γεωγραφικού Ινστιτούτου της Βιέννης, σπουδαίος γεωδαίτης της εποχής με μεγάλη πείρα πεδίου, ο οποίος αργότερα μετά την αποστρατεία του τοποθετήθηκε καθηγητής γεωδαισίας στο πανεπιστήμιο της Βιέννης. Ο Ευλάμπιος Μεσσαλάς μετέπειτα Διοικητής της Χαρτογραφικής Υπηρεσίας πρωτεργάτης και πρωτοπόρος της χαρτογραφικής υποστήριξης στους Βαλκανικούς πολέμους. Ο Κωνσταντίνος Νίδερ επιφανής στρατιωτικός, αργότερα Διοικητής του Γενικού Επιτελείου Στρατού διακρίθηκε στις επιχειρήσεις του Α' Παγκόσμιου Πολέμου (Μακεδονικό Μέτωπο) και της Μικρασιατικής Εκστρατείας, ενώ διετέλεσε υφυπουργός Στρατιωτικών στη κυβέρνηση Θεόδωρου Πάγκαλου. Ο Κωνσταντίνος Κωνσταντινόπουλος, ο έφιππος συνταγματάρχης επικεφαλής της εισόδου του πρώτου αγήματος στη Θεσσαλονίκη το 1912. Αυτοί και πολλοί άλλοι διακεκριμένοι Αξιωματικοί της Χαρτογραφικής, γεωδαίτες και τοπογράφοι, διακρίνονται σε όλα τα πολεμικά και μεταπολεμικά θέατρα επιχειρήσεων από τους Βαλκανικούς πολέμους μέχρι το Μακεδονικό Μέτωπο και την Μικρασιατική εκστρατεία, αλλά και δοκιμάζονται σε σημαντικές θέσεις ευθύνης από το 1909 μέχρι το 1922 [1].

Από τις πρώτες μέρες λειτουργίας της Γεωδαιτικής αποστολής ο Χάρτλ εκπόνησε λεπτομερές σχέδιο εργασιών, το οποίο βασίζονταν στην ανάπτυξη της απαραίτητης γεωδαιτικής υποδομής, βασικό στοιχείο για τις μετέπειτα αποτυπώσεις και τη κατασκευή χαρτών. Τη περίοδο παραμονής του στη Χώρα μας αναπτύχθηκε το βασικό τριγωνομετρικό δίκτυο 1^{ης} 2^{ης} και 3^{ης} τάξης με τις απαραίτητες γεωδαιτικές μετρήσεις και υπολογισμούς.

Άξιες προσοχής είναι οι απόψεις του Χάρτλ, οι οποίες ακόμα και μετά από 130 χρόνια παραμένουν επίκαιρες και αναλλοίωτες. Με τις αρχές αυτές οριοθετεί με λιτό και συγχρόνως σαφή και συνεκτικό τρόπο το θεμελιακό πλαίσιο λειτουργίας της. Υπογραμμίζει τη μεγάλη σημασία της ποιότητας και

ακρίβειας των γεωδαιτικών και τοπογραφικών μετρήσεων ώστε να έχουν διάρκεια στον χρόνο. Επισημαίνει την αξία των παραγόμενων γεωγραφικών προϊόντων, ως θεμελιακού υλικού το οποίο παρέχεται σε κρατικούς φορείς και αρχές, εταιρίες και ιδιώτες. Τέλος προτείνει το συγκεντρωτικό μοντέλο λειτουργίας, τονίζοντας ιδιαίτερα την επιτακτική ανάγκη σε κάθε περίπτωση να δημιουργηθεί μία και μοναδική αρχή ενημέρωσης και τήρησης των εργασιών αποτύπωσης της χώρας.

Μετά την αποχώρηση της Αυστριακής αποστολής το 1896 έως το 1905 τη διοίκηση της Υπηρεσίας αναλαμβάνει ο Λγος (ΜΧ) Αλέξανδρος Κοντόσταυλος (1860-1916), ο οποίος στεγανοποιεί νομοθετικά και επισφραγίζει τον απόλυτο πλέον έλεγχο της Υπηρεσίας στο χαρτογραφικό γίνεσθαι της Χώρας [1]. Εκσυγχρονίζει τις δομές, τις λειτουργίες της Υπηρεσίας και το τοπογραφικό “πνεύμα πεδίου” που διακρίνει τους αξιωματικούς της, για να την αναδείξει σύντομα σε διακεκριμένο σώμα του στρατεύματος, με ιδιαίτερα αξιοσημείωτες επιστημονικές και τεχνολογικές επιδόσεις στο πεδίο, χάρις στη στενή, συστηματική και πολύ αποτελεσματική συνεργασία με τη Βιέννη [1].

Οι εργασίες υπό τη διοίκηση του επικεντρώθηκαν στη συμπλήρωση και ταξινόμηση των γεωδαιτικών μετρήσεων του τριγωνομετρικού δικτύου από τη περίοδο της διοίκησης Χάρτλ. Οι εργασίες αυτές διεκόπησαν το 1897 κατά τη διάρκεια του ατυχούς ελληνοτουρκικού πολέμου των 10 ημερών. Ο πόλεμος αυτός που έληξε με καταστροφικές συνέπειες για την Χώρα μας, έφερε στην επιφάνεια τα χρόνια προβλήματα της ανυπαρξίας χαρτογραφικού σχεδιασμού ως απότοκο των πολιτικών αντιπαραθέσεων της εποχής και της αδυναμίας συντονισμού και λήψης αποφάσεων σε κυβερνητικό επίπεδο, με αποτέλεσμα τα στρατεύματα να εισέλθουν στον αγώνα χωρίς χάρτες [1]. Η Υπηρεσία έπρεπε επείγοντως να δρομολογήσει και να υλοποιήσει σχέδιο παραγωγής χαρτών με προτεραιότητα τις παραμεθόριες περιοχές. Ο Κοντόσταυλος προετοιμάζει και σχεδιάζει το πρόγραμμα παραγωγής των Θεσσαλικών Φ.Χ. σε κλίμακα 1:75.000. Για την υποστήριξη του προγράμματος αποτυπώσεων επανιδρύονται 1070 κατεστραμμένα τριγωνομετρικά σημεία, στην περιοχή της Θεσσαλίας ενώ ξεκινούν οι εργασίες αποτύπωσης των Φ.Χ. Τρίκαλα και Λάρισα.

Τον Κοντόσταυλο διαδέχεται στη διοίκηση της Υπηρεσίας το 1906 ο Τχης (ΜΧ) Μεσσαλάς Ευλάμπιος. Η περίοδος 1906-1910 και 1912 της διοίκησης της Χαρτογραφικής Υπηρεσίας από το Μεσσαλά ήταν από τις πλέον παραγωγικές στις εργασίες πεδίου και συνδέεται άμεσα με τη προετοιμασία, και παραγωγή των φύλλων χάρτη της Θεσσαλίας σε κλίμακα 1:75.000, καθώς και με τις χαρτογραφικές εργασίες στα νέα εδάφη που απελευθέρωσε ο Ελληνικός Στρατός το 1912 [1]. Έργο πρώτης προτεραιότητας ήταν η αποτύπωση των παραμεθόριων περιοχών σύμφωνα με το σχεδιασμό των προηγούμενων ετών. Το έργο αυτό έχει ιδιαίτερη αξία, καθόσον βασίζεται στη γεωδαιτική εργασία των ετών 1889-1906 και μέσα από αυτήν ουσιαστικά μετουσιώνεται χαρτογραφικά όλο το έργο που έχει προηγηθεί καθώς και η τεχνογνωσία που επενδύθηκε. Η διανομή προέβλεπε την κατασκευή 17 Φύλλων Χάρτη (ΦΧ), τα οποία καλύπτουν βασικά τον εδαφικό χώρο τον εγγύτερο προς τα τότε σύνορα της Ελλάδας, όπως αυτά διαμορφώθηκαν πριν τους Βαλκανικούς πολέμους [1]. Πρόκειται χωρίς υπερβολή για αριστουργήματα χαρτογραφικής τέχνης και κουλτούρας. Η

παραστατική απόδοση του ανάγλυφου, η ακρίβεια και η λεπτομέρεια αποτύπωσης των γεωγραφικών στοιχείων, συνδυάζονται με τα απαραίτητα περιθωριακά στοιχεία στα οποία σημειωτέον αναγράφονται η διανομή και οι ονομασίες των πινακίδων αποτύπωσης αλλά και όλοι οι Αξιωματικοί οι οποίοι έλαβαν μέρος στις εργασίες για την κατασκευή του Φ.Χ. με βαθμό και ονοματεπώνυμο.

Όλοι οι παραπάνω χάρτες τυπώνονται στην Βιέννη παρουσία Ελλήνων αξιωματικών της Χαρτογραφικής Υπηρεσίας Στρατού, οι οποίοι σχεδιάζουν επιβλέπουν και επιμελούνται των εργασιών. Η παρουσία τους εκεί είναι πολύ σημαντική, αφού εργάζονται σε ένα χώρο υψηλών επαγγελματικών προδιαγραφών για τα δεδομένα της εποχής, εκπαιδεύονται επιστημονικά και τεχνικά σε όλο το εύρος του έργου των χαρτογραφήσεων, αποκομίζοντας συσσωρευμένη χαρτογραφική γνώση και εμπειρία την οποία μεταφέρουν στην Χώρα μας. Η συνεργασία αυτή θα συνεχιστεί μέχρι το 1919, έτος που η ΧΥΣ αποκτά αυτοδύναμες εκτυπωτικές ικανότητες. Το χαρτογραφικό έργο υπό τη διοίκηση Μεσσαλά και ιδιαίτερα τα *Θεσσαλικά φύλλα* χάρτου θα αποτελέσουν το 1912 τη *χαρτογραφική αιχμή του δόρατος* του στρατεύματος στην πορεία από τα θεσσαλικά σύνορα και τη Μελούνα προς την Ήπειρο και τη Μακεδονία [1].

Αυτοί οι δύο λαμπροί αξιωματικοί ανασυγκροτούν τη Χαρτογραφική, προσδίδοντας τη μεγάλη δυναμική που τη χαρακτηρίζει, από το 1897 μέχρι το 1912, αλλά και αργότερα. Οι Αξιωματικοί της Υπηρεσίας οι επονομαζόμενοι χαρτογράφοι από το 1914 συμμετέχουν παντού, από τους Βαλκανικούς πολέμους και τα πεδία του Μακεδονικού Αγώνα μέχρι τη θαυμαστή, πρωτοφανή για τα μέχρι τότε ελληνικά δεδομένα, κατασκευή και λειτουργία της χαρτογραφικής υποδομής, αποτυπώνοντας σπιθαμή προς σπιθαμή το έδαφος της χώρας, με τοπογραφικές και γεωδαιτικές μετρήσεις σε κάθε οροσειρά, βουνό και πεδιάδα, νησί και νησίδα και ιδιαίτερα, μετά το 1912 τα απελευθερωμένα εδάφη της.

Μετά την αποχώρηση του Μεσσαλά τις τύχες της ΧΥΣ αναλαμβάνει ο Υπτιγος *Παναγιώτης Φωτιάδης*, από τους μακροβιότερους και σημαντικότερους Διοικητές της ΧΥΣ. Με μακροχρόνια σταδιοδρομία στην Υπηρεσία από το 1892 αναλαμβάνει την διοίκηση της από το 1914 μέχρι το 1925, χρονικό διάστημα πρωτοφανούς διάρκειας για τα συνήθη δεδομένα του Ελληνικού κράτους. Η περίοδος Διοίκησης του συνδέεται με τον εκσυγχρονισμό της Υπηρεσίας οδηγώντας την σε μία νέα εποχή ενώ παράλληλα οργάνωσε και εκτέλεσε την υποδειγματική χαρτογραφική προετοιμασία της ελληνικής συμμετοχής στο συμμαχικό Μέτωπο της Θεσσαλονίκης αλλά και της Μικρασιατικής Εκστρατείας με αποκορύφωμα το ελληνικό χαρτογραφικό επίτευγμα της Μικράς Ασίας. Αξιωματικός με μεγάλη γνώση του αντικειμένου, εμπειρία από το Γεωγραφικό Ινστιτούτο της Βιέννης και οργανωτικές ικανότητες ολοκληρώνει το κεφάλαιο *χαρτογραφική συγκρότηση* της Ελλάδας. Η χαρτογράφηση της χώρας επεκτείνεται με επιστημονσύνη και τέχνη, η Υπηρεσία από το 1919 αποκτά αυτοδύναμες εκτυπωτικές δυνατότητες με αποτέλεσμα οι χάρτες να εκτυπώνονται πλέον στην Χαρτογραφική και όχι πια στη Βιέννη, ενώ διατηρείται η Αυστριακή τεχνογνωσία, που χάραξε τα χαρτογραφικά της χώρας, με σαφή αντήχηση μέχρι και στο Έπος του 1940 [1].

Βιβλιογραφικές Πηγές

1. Ευάγγελος Λιβιεράτος, 2009, *Χαρτογραφικές Περιπέτειες της Ελλάδος 1821-1919, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο.*
2. Ευάγγελος Λιβιεράτος, Δεκέμβριος 2011, *Η Ελληνική Χαρτογραφία το θ' μισό του 19ου αιώνα.*

Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού ©